

Vergaderjaar 1998–1999

21 677

Meerjarenplan gewasbescherming

Nr. 49

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 27 januari 1999

De vaste commissie voor Landbouw, Natuurbeheer en Visserij¹ heeft op 16 december 1998 overleg gevoerd met staatssecretaris Faber van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij over **de brief van de staatssecretaris van LNV d.d. 10 december 1998 over de voortgangsrapportage 1997 meerjarenplan gewasbescherming** (21 677, nr. 48). Van het gevoerde overleg brengt de commissie bijgaand beknopt verslag uit.

Vragen en opmerkingen uit de commissie

Mevrouw **Vos** (GroenLinks) was teleurgesteld, kijkend naar de brief van de staatssecretaris van 10 december jl., dat de bestuursovereenkomst en met name de additionele projecten in de tweede fase onvoldoende resultaten opleveren om de doelstellingen van het meerjarenplan gewasbescherming (MJP-G) in 2000 te halen. Tijdens het AO van maart jl. had zij haar vrees daarover al uitgesproken. Helaas is die bewaarheid geworden. Als men de doelstellingen alsnog wil halen, dan moet er snel wat gebeuren. De staatssecretaris vindt dat ook, maar aan welke maatregelen denkt zij en krijgen die een verplichtend karakter, meer dan tot nu toe het geval was?

De voortgangsrapportage geeft een scheef beeld van de reductie van het verbruik. Er wordt geconstateerd dat een flinke reductie is gerealiseerd, maar dat komt vooral door de vermindering van het verbruik van grondontsmettingsmiddelen en doordat alleen de leden van Nefyto zijn meegenomen. Het totale verbruik van bestrijdingsmiddelen stijgt de laatste twee jaar weer. De reductiemeting moet betrekking hebben op de duur van de bestuursovereenkomst, terwijl nu een vergelijking wordt getrokken met de periode 1984–1988. Kijk je naar de periode van de bestuursovereenkomst, dan blijkt dat slechts 10% reductie is geboekt als het gaat om het volume. In 1997 was de chemische substitutie ook 10%. Is er nog wel reële winst te boeken wat betreft het volume?

Omdat de bestuursovereenkomst nauwelijks effect heeft gehad op de reductie en de vermindering van de afhankelijkheid pleitte mevrouw Vos voor een individuele benadering van de ondernemers. De land- en tuinbouworganisaties (LTO's) zijn blijkbaar niet in staat geweest hun achterban op het gewenste pad te krijgen. De ondernemers moeten aan

¹ Samenstelling:

Leden: Van der Vlies (SGP), ondervoorzitter, Swildens-Rozendaal (PvdA), Ter Veer (D66), voorzitter, Witteveen-Hevinga (PvdA), Feenstra (PvdA), Poppe (SP), Van Ardenne-van der Hoeven (CDA), Duivesteyn (PvdA), Stellingwerf (RPF), M.B. Vos (GroenLinks), Augusteijn-Esser (D66), Klein Molekamp (VVD), O.P.G. Vos (VVD), Passtoors (VVD), Eisses-Timmerman (CDA), Th.A.M. Meijer (CDA), Hermann (GroenLinks), Geluk (VVD), Schreijer-Pierik (CDA), Atsma (CDA), Oplaat (VVD), Schoenmakers (PvdA), Waalkens (PvdA), Udo (VVD) en Herrebrugh (PvdA). Plv. leden: Van Vliet (D66), Van Zuijlen (PvdA), Ravestein (D66), Zijlstra (PvdA), Albayrak (PvdA), Kant (SP), Mosterd (CDA), Bos (PvdA), Van Middelkoop (GPV), Van der Steenhoven (GroenLinks), Scheltema-de Nij (D66), Verbugt (VVD), Te Veldhuis (VVD), Cornielje (VVD), Buijs (CDA), Rietkerk (CDA), Karimi (GroenLinks), Kamp (VVD), Reitsma (CDA), Van Wijmen (CDA), Patijn (VVD), Dijksma (PvdA), Belinfante (PvdA), Voorhoeve (VVD) en De Boer (PvdA).

zelfregulatie doen, binnen wettelijke grenzen en op basis van een minimumstandaard. Ook pleitte zij voor een verplichte registratie van bestrijdingsmiddelen met ingang van het komend teeltseizoen en voor een gefaseerde invoering van bedrijfsmilieuplannen, met als uitgangspunt een geïntegreerde teelt. Op den duur is ook een onafhankelijke toets van de overheid noodzakelijk. Voorts moet er een heffing op bestrijdingsmiddelen komen, mede in het kader van de vergroening van het belastingstelsel.

Het fungicidenverbruik loopt uit de hand, mede door de ziekte fytoftora. De aanpak daarvan is geen succes gebleken. Men zit nog te veel op de lijn van de chemische middelen. Daarom wordt het hoog tijd voor een speciaal programma, via meer vruchtwisseling en het gebruik van andere rassen. Er moet een lijst worden opgesteld van rassen die extra vatbaar zijn voor schimmels. Voorts moeten stappen worden ondernomen om rassen die extra vatbaar zijn, niet meer te telen in Nederland en om die van de rassenlijst af te halen. Uiteindelijk moet er tot een verbod worden gekomen.

Mevrouw Vos maakte zich zorgen over de aanpak met betrekking tot het actieprogramma effectief middelenpakket. Zij had de indruk dat dit erop is gericht middelen niet te verbieden, maar het gaat om landbouw en milieu. Het wordt tijd voor een geïntegreerde aanpak, zoals die is beschreven door het Centrum voor landbouw en milieu (CLM). Naast de overheid en het landbouwbedrijfsleven moeten ook de waterbeschermers, de waterwinningsorganisaties en de milieuorganisaties erbij worden betrokken. Welke elementen in het actieprogramma zijn van belang? Wat is effectieve gewasbescherming? Wordt het Besluit milieutoelatingseisen bestrijdingsmiddelen de toetssteen, aan de hand waarvan wordt vastgesteld welke middelen al dan niet worden toegelaten? Spelen chemische en niet-chemische middelen in het pakket een gelijkwaardige rol? Het element «onmisbaar» wordt voortdurend opgevoerd, in die zin dat een bepaald middel, omdat het onmisbaar is, niet kan worden verboden. De vorige minister vond het door mevrouw Vos gevraagde onderzoek niet nodig, maar de discussie over het onmisbaar zijn van bepaalde middelen is nog onvoldoende gevoerd. Waarom is bijvoorbeeld dichloorvos onmisbaar? Zij vond nader onderzoek nog steeds op zijn plaats.

Het College van beroep voor het bedrijfsleven heeft begin dit jaar aangegeven dat de implementatie van de Europese richtlijn gebonden is en dat de lidstaten niet de ruimte hebben om allerlei keuzen te maken. Volgens de toenmalige minister betekent dit niet dat kanalisatie niet rechtsgeldig zou zijn, maar daarna zijn wel degelijk aanwijzingen in die richting gekomen. Die komen erop neer dat de rechterlijke interpretatie van de richtlijn tot gevolg heeft dat besluiten die niet zijn getoetst aan de nieuwe criteria van het Besluit milieutoelatingseisen bestrijdingsmiddelen illegaal zijn. Het college van beroep heeft gezegd dat in ieder geval voorwaardelijke en ambtshalve verlengingen niet toelaatbaar zijn. Zijn inmiddels niet zeer veel besluiten genomen die niet rechtsgeldig zijn? Wat is de stand van zaken met betrekking tot het Besluit chloortalonyl? Artikel 5, lid 1 zou de ruimte geven wanneer een dossier niet compleet is, extra tijd te nemen om dat compleet te maken. Is dat geen nieuwe uitweg om tijd te rekken, terwijl het om middelen gaat die snel moeten worden verboden? Is het College voor de toelating van bestrijdingsmiddelen (CTB) in staat de toetsing aan de nieuwe eisen te realiseren?

Mevrouw Vos pleitte ook voor een toetsingsprogramma op het punt van de hormoonversterkende werking. Wat betreft stoffen die mogelijk een hormoonversterkende werking hebben, moet het voorzorgbeginsel worden gehanteerd. In dat kader vroeg zij ook aandacht voor de babyvoeding.

De heer **Stellingwerf** (RPF), ook sprekend namens de fracties van de SGP en het GPV, constateerde dat de uitvoering van het MJP-G, ondanks dat er hard wordt gewerkt, vertraging oploopt. Het is de vraag of de doelstellingen nog wel kunnen worden gehaald. Het fungicidenverbruik is zeer problematisch. Dat komt mede door de weersomstandigheden, maar deels zit men ook vast aan de historisch gegroeide structuur. Gevestigde belangen en gegroeide situaties leiden blijkbaar tot verstarring. Er is te weinig flexibiliteit. De zes additionele LTO-programma's zijn ook onvoldoende van de grond gekomen.

De vermindering van de chemische loofdoding in de aardappelteelt loopt ook niet goed, terwijl daar flinke winst kan worden geboekt. Heeft dat een financiële oorzaak? Er is namelijk een goed mechanisch alternatief. Het protocol voor het herbicidenverbruik is er nog steeds niet. Hoe staat het met het gebruik van genetisch gemodificeerde maïssoorten (GGO), waar herbicidenresistenties zijn ingebouwd? Wordt dit geregistreerd, zodat straks kan worden beoordeeld of het verbruik van gewasbeschermingsmiddelen daadwerkelijk vermindert? De bestrijdingsmiddelenregistratie is te veel gebaseerd op vrijwilligheid. Is wat dat betreft sprake van een stok achter de deur? Is er een relatie met de milieuvergunning? In hoeverre kunnen gemeenten bepaalde zaken gericht voorschrijven? De milieubelastingkaart is ook nog te veel gebaseerd op vrijblijvendheid. Er is geen sprake van ketengebruik van de registratiegegevens. De handhaving en controle is ook nog een punt van zorg. Wat gaat de staatssecretaris daaraan doen? Door de chemische innovatie is de milieubelasting in de referentieperiode verminderd, maar dat mag niet tot gemakzucht leiden. Het middelenverbruik is namelijk wel toegenomen. Er moet sprake zijn van een en-en benadering. Aan welke additionele maatregelen denkt de staatssecretaris?

De komende jaren wordt gewerkt aan een verdere selectiviteit wat betreft het effectief middelenpakket, maar er moeten ook voldoende middelen beschikbaar blijven. De heer Stellingwerf kon zich vinden in de aanbevelingen van het CLM. Om het begrip «effectief middelenpakket» concreter te maken, pleit het CLM voor enerzijds chemische verfijning en systeemgerichte preventie anderzijds. Op die manier kan worden gekomen tot een verminderd chemischmiddelenverbruik. Wat betreft het gewasbeschermingsbeleid was hij het ook eens met de aanbevelingen van het CLM. Een goede landbouwkundige praktijk, preventie en niet chemische methoden staan daarin centraal, al kunnen chemische methoden niet worden losgelaten. Ook al is de milieubelasting afgenomen, het fungicidenverbruik is toegenomen. Daar moet wat aan gebeuren. Het milieueffectdenken moet centraal komen te staan, uitgaand van een en-en benadering.

De heer Stellingwerf pleitte voor een duurzamer en diervriendelijker productie, ook in de consumptiesector. Wellicht kan via een platform van consumentenorganisaties, producentenorganisaties en milieubeschermingsorganisaties tot een doorbraak worden gekomen.

Mevrouw **Eisses-Timmerman** (CDA) vond, al wordt het moeilijk om de doelstellingen nog te halen, dat er in bestuurlijk opzicht toch resultaten zijn geboekt. Op bedrijfsniveau is er ook niet stilgestaan. De land- en tuinbouw is hard bezig om het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen terug te brengen. Er zijn projecten opgestart. Er wordt geëxperimenteerd, werknemers worden omgeschoold en kassen worden opengesteld. Toch is men er nog niet, want er is sprake van stabilisering. In 1997 is er wat betreft de fungiciden minder bereikt dan in 1996, al zijn de weersomstandigheden van grote invloed op het verbruik daarvan. Vorig jaar heeft de toenmalige minister een nader onderzoek hieromtrent toegezegd. Hoe staat het daarmee?

De staatssecretaris heeft, omdat zij ontevreden is over het tempo van een en ander, additionele maatregelen aangekondigd, maar hoe komt het dat

de doelstellingen niet worden gehaald? Toch hechtte mevrouw Eisses, al vond zij ook dat een en ander nog niet goed loopt, aan de bestuurs-overeenkomst, want daarin zijn belangrijke afspraken vastgelegd. Over de eventuele aanscherping daarvan moet worden overlegd met het bedrijfsleven. Zij was geen voorstander van het eenzijdig vaststellen van nieuw beleid door de staatssecretaris.

Zij bleef bezorgd over de voortgang met het breed effectief middelenpakket, met name wat betreft de kleine teelten. De boomkwekers vinden dat het zo langzamerhand onbetaalbaar wordt. Daarom pleiten zij voor een project combizorg, met als doel een geaccepteerd keurmerk voor de boomteelt. Wat vindt de staatssecretaris daarvan? Kan worden voorkomen dat de problemen van de kleine teelten op de betreffende sector worden afgewenteld? Hoe staat het met het fonds kleine toepassingen? Hoe wordt dat gevoed?

Wat is de stand van zaken bij de systeemontwikkeling in Europees verband van biologische middelen die geen officiële toestemming als gewasbeschermingsmiddelen behoeven, ook gelet op het beoordelingsstelsel voor de toelating van biologische middelen? Dit is van belang vanwege de kostenbesparing die in het vooruitzicht wordt gesteld, omdat een beperkter dossier kan worden aangeleverd. Hoe staat het met de moeizame en geldverslindende toelatingsprocedure voor biologische bestrijdingsmiddelen? Dat staat een grootschalige introductie in de Nederlandse land- en tuinbouw in de weg.

Mevrouw Eisses was zeer benieuwd naar de ontwikkeling van de integrale milieu-indicator. Er is vooruitgang geboekt, maar de Vewin werkt liever met de milieumeetlat, omdat in Denemarken en andere landen grote onvrede over het stelsel van de milieu-indicator bestaat.

De heer **Geluk** (VVD) vond, gelet op de kritiek van de staatssecretaris op de uitvoering van het MJG en de zes speerpuntprojecten, dat het ministerie de hand ook in eigen boezem moet steken. Daarbij wees hij op het gesteggel met het fonds kleine toepassingen. Voorts verloopt de EU-harmonisatie ook niet denderend, terwijl het ontwikkelen van milieu-indicatoren ook nogal wat tijd vergt. Daar komt bij dat door de kritiek op het MJG het draagvlak in de sector onderuit wordt gehaald. Het signaal dat de doelstellingen niet worden gehaald als er op de huidige manier wordt doorgegaan, is wel terecht, al wordt er hard gewerkt. Zo is er veel tijd besteed aan de AMvB open teelten. Er is een kwaliteitsproject akkerbouw opgezet. Er wordt aan masterplan fytoftora gewerkt. Ook is sprake geweest van een bijzonder slecht seizoen door de weersomstandigheden. Hij pleitte er daarom voor de sector de tijd te geven. De bestuursovereenkomst moet niet worden gewijzigd. De overheid moet betrouwbaar blijven, maar anderzijds moet de sector de afgesproken milieudoelen nakomen.

Wat het fungicidenverbruik betreft blijkt dat de ziekte fytoftora een moeilijk beheersbaar probleem is, ook voor biologische telers. Ook zij moesten chemische middelen toepassen. Daarom moet via andere teelttechnieken worden geprobeerd om dit verbruik terug te dringen. De sector is daar ook mee bezig, op basis van het principe «neen, tenzij». De heer Geluk vond dat moet worden ingezet op een breed en modern middelenpakket. Daar moet de landbouw het van hebben. Hoeveel van die middelen zijn het afgelopen jaar toegelaten? Voorts gaat het meer om de milieubelasting dan om de kilogrammen actieve stof.

Voor biologische gewasbeschermingsmiddelen moet een soepeler beleid worden opgezet, ook in Europees verband, want deze middelen zijn nog niet officieel toegelaten. Wat wordt daaraan gedaan? Hoe staat het wat dat betreft met de moderne chemische middelen? Het toepassingsbeleid is heel belangrijk. Wat doet de overheid daaraan? Er wordt ingezet op een bonus-malussysteem, maar wat houdt dat precies in? Wanneer gaat dat werken?

De heer **Feenstra** (PvdA) constateerde dat de kwantitatieve doelen, zoals de 50%-reductie ten opzichte van de referentie jaren, zijn gehaald. Straks moet er een omslag naar kwalitatieve doelen worden gemaakt. Er zijn echter productgroepen die hun doelstelling nog niet hebben gehaald. Daar moet extra aandacht aan worden besteed. Hij hechtte bijzonder aan het effectief middelenpakket. Als er middelen nodig zijn in aanvulling op biologische en mechanische methoden, dan moet het receptuursysteem meer worden toegepast. Kan dit voor meerdere stoffen worden gehanteerd? Wat betreft de milieu-indicator wordt met name naar het Zweedse systeem gekeken, maar de milieumeetlat van het CLM is ook heel goed toepasbaar. Zelfs andere landen informeren daarnaar. De vraag is dus of er moet worden doorgegaan met dat Zweedse model. Hoe staat het met de eerste, de tweede en de derde tranche van de herbeoordeling? Wil de staatssecretaris extra aandacht besteden aan de snelheid en de manier van werken van het CTB? Het is namelijk van belang dat oude middelen sneller worden herbeoordeeld en dat nieuwe sneller op de markt kunnen komen.

De heer Feenstra was benieuwd naar de stand van zaken met betrekking tot het plan van aanpak van het Coördinerend uitvoeringsorgaan (CUO). De voorlichtingsactiviteiten en de demonstratieprojecten zijn heel belangrijk, ook voor het grote publiek, want op die manier kan er begrip worden gekweekt voor de ontwikkelingen binnen de sector en kan het publiek van een en ander kennisnemen. Ook hij vond dat de bestuurs-overeenkomst, met name als het gaat om de LTO-projecten, verplichtingen schept naar de overheid, maar ook naar de sector. De staatssecretaris legt de vinger terecht op de zere plek, want de protocollen over de aardappelloofdoding en de onkruidbestrijding in maïs zijn er nog steeds niet. De sector is dus nalatig, maar er is overeengekomen om tussentijds niet met heffingen te werken. Dat moet ook niet gebeuren. Doordat er waarschijnlijk steeds meer voorlopers- en gecertificeerde bedrijven komen, ontstaat er verschil met de achterblijvers en de middenmoot, vooral wat betreft de milieudruk en de beeldvorming die dat met zich brengt. Hoe speelt de Algemene inspectiedienst (AID) daar bij de handhaving op in? Het masterplan fytoftora is heel goed, maar wat doet de overheid daar verder aan, ook preventief? Wat gebeurt er met het gewasbeschermingsbeleid na 2001? De heer Feenstra pleitte voor een omslag van kwantiteit naar kwaliteit. Daar moet men zich tijdig op voorbereiden. Daartoe suggereerde hij de staatssecretaris de volgende concepthoofdstukindeling:

1. het organiseren van de omslag van chemische afhankelijkheid naar het maximaal inzetten van mechanische en biologische methoden;
2. het ontwikkelen en inspelen op een heel actief Europees beleid;
3. vergroening, als vertaling van het bonus-malussysteem;
4. een adequaat toelatingsbeleid, met een voortvarende herbeoordeling;
5. het overeind houden van een effectief middelenpakket, inclusief een receptuursysteem.

Hij zou graag zien dat de staatssecretaris de Kamer volgend jaar een aanpak voor de periode na 2001 voorlegt.

De heer **Ter Veer** (D66) vond ook dat het in sommige opzichten niet goed gaat. Er is ruimte voor verbetering, maar de bestuursovereenkomst moet worden voortgezet.

Er doet zich een praktisch probleem voor bij de vermindering van het verbruik van bestrijdingsmiddelen maïsteelt. Is het snel beschikbaar komen van round up ready maïs in Nederland een oplossing daarvoor? Wellicht kan het CLM daar de milieumeetlat naast leggen en de Kamer daarover rapporteren. De aardappeltelers zijn dit jaar geconfronteerd met de situatie dat het onmogelijk is om aardappelen te telen zonder fungiciden. Hoe kan worden voorkomen worden dat daar steeds meer gebruik van moet worden gemaakt? Hij vond dat het Proefstation voor de

akkerbouw en de groenteteelt in de volle grond (PAGV) zich wat dat betreft meer in de discussie over het verbeteren van teelten moet mengen, want juist het samenspel tussen PAGV, CLM en LTO-Nederland moet tot verbeteringen kunnen leiden. Hoe staat het met het overleg tussen het CUO en het CTB over het sorteren en het snel toelaten van middelen? Ook in Europees kader moet men daar zo langzamerhand verder mee komen. Welke rol heeft de staatssecretaris bij de discussie over de vermeende interactie met de hormoonstofwisseling? De onrustgevoelens terzake moeten in ieder geval met argumenten worden bestrijden.

Het antwoord van de regering

De **staatssecretaris** deelde mee dat LTO-Nederland wat betreft het masterplan fytoftora heeft gekozen voor een brede aanpak met alle betrokkenen, zodat die schimmel doeltreffend kan worden bestreden. Naar verwachting leidt het plan tot een reductie in het verbruik van fungiciden. Daarnaast studeren het CUO en LTO-Nederland op aanvullende maatregelen. Zij zou die op korte termijn bekijken. Als dat nodig is komt het ministerie met aanvullende maatregelen. Het CUO heeft inmiddels een nieuwe voorzitter, hetgeen van groot belang is voor de uitvoering van de bestuursovereenkomst. Het tijdelijk ontbreken van de voorzitter kan er mede toe hebben geleid dat een aantal zaken niet zo voortvarend is gegaan, want het gewasbeschermingsbeleid is nu eenmaal heel complex, ook gelet op de verschillende belangen. De aanwezigheid van een onafhankelijk voorzitter is dan van essentieel belang.

In de brief van 10 december jl. is de stand van zaken met betrekking tot de speerpuntprojecten aangegeven. Kamer en minister waren het er destijds over eens dat het van die projecten moest komen. Als dat niet zou gebeuren, dan zou de overheid nadere maatregelen moeten nemen. Inmiddels blijkt dat een aantal projecten niet goed loopt. Dat staat ook heel duidelijk in de brief. Je zou dan aan onmacht en onwil kunnen denken, maar inmiddels is ook gebleken dat men weer hard aan het werk is. Er zijn in ieder geval geen signalen die erop wijzen dat zaken onmogelijk zijn, omdat die te veel geld zouden kosten. Deze projecten kunnen dus wel degelijk worden gerealiseerd. LTO-Nederland is die mening ook toegedaan. De projecten, betrekking hebbend op onderzoek en voorlichting, lopen wel goed.

De staatssecretaris wees er met nadruk op dat, als het toch niet lukt, zij met additionele maatregelen komt. Met het oog daarop wordt al gewerkt aan een verplicht registratiesysteem per 1 januari 2000, maar daar is een AMvB voor nodig. Dat kost dus tijd. Komt de LTO alsnog met een eigen systeem – er was afgesproken dat dit al per 1 januari 1999 zou gaan functioneren – dan was zij bereid om haar systeem in de la te stoppen. In die zin kan men dat zien als een stok achter de deur. Komt de sector niet met een eigen regeling, dan wordt het systeem per 1 januari 2000 ingezet. Voorts wordt er nagedacht over de mogelijkheid van het nog in 2000 invoeren van regulerende heffingen, voorzien van een milieueffect, want in de bestuursovereenkomst staat dat tijdens deze periode geen bestemmingsheffingen worden geheven. Of dat lukt, is onzeker, maar het wordt wel in gang gezet, al was het maar met het oog op de volgende periode. Het bonus-malussysteem wordt in principe pas na 2000 ingevoerd. Daarbij kan worden gedacht aan maatregelen in de fiscale sfeer. Dan kan ook weer over bestemmingsheffingen worden gesproken. Het ministerie is momenteel bezig met een discussienota. Daarin worden gedachten over het vervolgbeleid na 2000 op papier gezet. Die nota wordt besproken met alle belanghebbenden, ook met de milieuorganisaties en de Vewin. De beleidsnota komt eind volgend jaar, begin 2000 naar de Kamer. Daarin worden opnieuw doelstellingen geformuleerd en maatre-

gelen om die te realiseren. Daarin komt ook de nadere uitwerking van het bonus-malussysteem te staan.

Het Besluit milieutoelatingseisen is gebaseerd op de Europese richtlijn terzake. Dat besluit bevat kaders voor de beoordeling van de toelating van bestrijdingsmiddelen en is tevens uitgangspunt bij het effectief middelenpakket voor de gewasbescherming. Bij de beoordeling wordt getoetst op zaken als milieu, volksgezondheid, schoon water, landbouwkundige deugdelijkheid en Arbo-omstandigheden. Het landbouwkundig belang is dus niet het enige element. Nieuwe stoffen worden inmiddels al getoetst op die zaken. Voor oude stoffen vindt een herbeoordeling in de zin van een inhaalslag plaats. Dat houdt in dat sommige reeds totstandgekomen toelatingen zullen vervallen. Als voor een bepaalde teelt onvoldoende middelen worden overgehouden, dan kan in noodgevallen naar de clausule van de landbouwkundige onmisbaarheid worden gekeken, of er kan voor een flexibeler oplossing worden gekozen binnen de gestelde kaders, want op termijn vervalt de onmisbaarheidsclausule. Daarbij kan worden gedacht aan het verstrekken op recept van dichloorvos. De bepaling van de landbouwkundige onmisbaarheid wordt onder stringente voorwaarden en als laatste redmiddel toegepast, maar het bedrijfsleven is daar zelf ook verantwoordelijk voor. In die zin is wel degelijk sprake van een relatie tussen de speerpuntprojecten en het effectief middelenpakket. De overheid neemt ook deel aan het actieprogramma middelenpakket, via het plan van aanpak van het CUO. De milieubeweging, de waterkwaliteitsbeheerders en de waterleidingbedrijven zullen daarbij worden betrokken. Er wordt momenteel al een aantal zaken voor besluitvorming voorbereid in de interdepartementale stuurgroep bestrijdingsmiddelen. Daarna wordt met alle partijen overlegd.

Een aanpak per teelt is niet mogelijk, omdat dit niet aansluit op de toelatingsbeginselen, zoals die binnen de EU gelden. Het CLM-rapport zal echter goed worden bekeken. De waardevolle zaken daarin zullen worden gebruikt bij het actieprogramma effectief middelenpakket.

De staatssecretaris onderschreef het gestelde dat in het beleid voor na 2000 meer moet worden uitgegaan van de invalshoek milieubelasting, in plaats van de invalshoek kilo's, zoals die momenteel wordt gebruikt in het MJP-G. Hiertoe moeten de beleidsuitgangspunten wel opnieuw worden geformuleerd. De kilo's hebben overigens ook invloed op het milieu. Ook zij vond dat er moet worden opgepast voor gemakzucht wat betreft die kilo's.

Er is de Tweede Kamer al een nota toegezegd over de problematiek van de hormoonverstorende werking van stoffen. Daarin worden de lacunes in het beleid en de eventuele vervolgstappen aangegeven. De Gezondheidsraad stelt momenteel een advies op over de werking van deze stoffen op de natuurlijke ecosystemen. In internationaal kader wordt gewerkt aan beoordelingsmethodieken voor de hormoonverstorende werking van stoffen. Het CTB is al bezig met de beoordeling van bepaalde effecten van hormoonverstorende stoffen. Daarbij wordt ook naar babyvoeding en het voorzorgbeginsel gekeken. Bij vermeende hormonale effecten van een bepaald middel kan het CTB nadere informatie opvragen bij de fabrikant om te beoordelen of dat middel toelaatbaar is. Vooral nog is het niet nodig om middelen te verbieden of vervroegd te herbeoordelen. Transgene gewassen worden in Europees verband toegelaten, maar verschillende DLO-instituten zijn al een onderzoek gestart naar een aantal landbouwkundige en ecologische effecten. De effecten worden gemonitord door de Plantenziektenkundige dienst, ook in relatie tot het bestrijdingsmiddelenverbruik.

De staatssecretaris deelde mee dat zij schriftelijk zou terugkomen op de kwestie van de chloortalonyl. De bedoeling van de AMvB open teelten is juist dat niet overal individuele vergunningen worden afgegeven. Het project vermindering chemische loofdoding loopt nog niet zo goed, maar dat heeft niet alleen met de financiën te maken. Een andere reden is

dat men al heel lang gewend is om deze kwestie op een bepaalde manier aan te pakken. Het is moeilijk om dat te veranderen. Voorts zijn er verschillen per grondsoort, waardoor niet iedere methode overal even goed werkt. Daardoor is een gedifferentieerde aanpak nodig. Het heeft zeer zeker zin de diverse organisaties te betrekken bij de discussie over het duurzamer en diervriendelijker produceren. Het beleid voor na 2000 zal daarom ook heel interactief worden opgezet.

Bij de toelating van biologische middelen speelt het probleem dat de dossiereisen niet in alle gevallen duidelijk zijn. Verder zijn er hoge kosten verbonden aan het onderzoek naar de samenstelling van het toelatingsdossier. Voorts zijn de afzetmogelijkheden gering, waardoor de baten nog niet opwegen tegen de kosten. In het kader van het actieprogramma effectief middelenpakket zal de commissie-Alders volgend jaar nagaan hoe de toelating van de biologische middelen kan worden gestimuleerd. Gedacht wordt aan het begeleiden van de toelatingsaanvraag en de beoordeling van een aantal biologische middelen, een voorrangsbehandeling van toelatingsaanvragen voor deze middelen, het uitwerken en inzichtelijk maken van gereduceerde dossiereisen en het ontwikkelen van een procedure voor een vooroverleg tussen de potentiële aanvrager en het CTB, waardoor duidelijkheid kan worden gegeven over de dossiergegevens. Voorwaarde is wel dat er aanvragen worden ingediend. Het plan van de boomkwekers is nog niet binnen op het ministerie. Per 1 april a.s. loopt de verplichte registratie via de productschapsverordening. Het fonds kleine toepassingen heeft wat langer op de plank gelegen, maar dat komt mede door de eisen die LNV aan de stichtingsakte heeft gesteld, vanwege de medefinanciering. Momenteel kan al uit het fonds worden geput door bijdragen van Nefyto, LTO-Nederland en LNV. Er zijn inderdaad boeren die al aan de hand van het neen-tenzijbeleid werken, maar dat moeten er nog veel meer worden. Er moeten steeds meer voorlopers komen. Dan zijn er op een gegeven moment geen voorlopers meer. Dan is het staand beleid geworden.

Al is de kwantitatieve doelstelling in zijn totaliteit gehaald, er moet op een aantal punten nog wel degelijk wat gebeuren. De doelstelling van het verminderen van de afhankelijkheid is niet gehaald. Daar moet nog wat aan gebeuren.

Het CTB rondt de inhoudelijke beoordeling van de kanalisatie dit jaar af. Volgend jaar wordt de besluitvorming geëffectueerd. Naar verwachting zal deze operatie conform de regelgeving per 1 januari 2000 zijn afgerond. De indruk dat de vervroegde herbeoordeling ertoe leidt dat de desbetreffende middelen binnen enkele maanden van de markt worden genomen, is niet juist. Er is slechts eerder met de herbeoordeling begonnen dan eigenlijk, gelet op de einddatum van de toelating, normaal gesproken zou plaatsvinden. De procedures moeten echter zorgvuldig verlopen. Het kan daarom nog wel twee tot drie jaar duren, voordat de herbeoordeling volledig is afgerond. Dat heeft alles te maken met de noodzaak van aanvullende onderzoeksgegevens.

De evaluatie van het dichloorvossysteem wordt meegenomen in het actieprogramma effectief middelenbeleid, met het oog op het receptuursysteem. Daarna wordt bekeken in hoeverre deze mogelijkheid kan worden uitgewerkt in het actieprogramma.

De AID bepaalt de inzet met betrekking tot de handhaving aan de hand van risicoanalyses, want men kent de bedrijven en dus ook de verschillen daartussen. Er zijn ook toezichtsafspraken gemaakt met certificerende instellingen. Voorts zijn met andere handhavers, bijvoorbeeld waterschappen, afspraken gemaakt over het verhogen van de effectiviteit van de controle.

De introductie van maïs geschiedt volgens de Europese rassenlijst, maar dat is een keuze van het bedrijfsleven. Zij ondersteunde de suggestie om het CLM de milieumeetlat daar nog eens naast te laten leggen.

Nadere gedachtewisseling

Mevrouw **Vos** (GroenLinks) vroeg of het klopt dat de volumevermindering grotendeels tot stand is gekomen door chemische substitutie via milieuschadelijker middelen – daardoor moet veel meer naar de milieubelasting worden gekeken – en dat het verbruik weer stijgt. Wat de gemaakte afspraken betreft vond zij dat tijdig, voordat de doelstellingen zijn gerealiseerd, moet worden gekeken naar de stand van zaken. Als iets niet goed gaat, moet er worden ingegrepen. Anders gaat er te veel tijd verloren. Er moet veel meer worden gewerkt met een stok achter de deur, ook bij het masterplan fytoftora. De sector moet de kans krijgen om het zelf te doen, maar als dat niet lukt, dan is er weer een teeltseizoen voorbij. Dat is niet goed. Daarom betreurde zij het dat de verplichte registratie komend seizoen niet wordt ingevoerd. Kan het invoeren van heffingen niet versneld plaatsvinden? Bij de toepassing van de Europese richtlijn geldt het criterium van de onmisbaarheid niet meer. Dat wil zeggen dat het receptensysteem niet meer kan worden gebruikt. Een middel als dichloorvos, dat niet aan de criteria voldoet, kan dan toch niet meer op recept worden verstrekt?

De heer **Stellingwerf** (RPF) was redelijk tevreden over de benadering van de staatssecretaris. Een aanpak per teelt is binnen de EU-regels nog niet mogelijk, maar is de staatssecretaris bereid om dit bespreekbaar te maken binnen de EU als uit de CLM-studie blijkt dat die aanpak wel goed is? Wat betreft de milieumeetlat hoeft men inderdaad niet te bescheiden te zijn, want daar is prima mee te werken.

Mevrouw **Eisses-Timmerman** (CDA) vroeg of zij goed heeft begrepen dat de Kamer een brief over het fungicidenverbruik krijgt. Wat betreft het effectief middelenpakket moeten er binnen de EU-regels en het besluit terzake voldoende betaalbare middelen voorhanden zijn. Over de stand van zaken op dat punt wilde zij graag een brief van de staatssecretaris. Zij wilde ook meer horen over de milieumeetlat, want het heeft geen zin met iets door te gaan, waarvan andere landen vinden dat dit achterhaald is.

De heer **Geluk** (VVD) wilde weten of het gebruik van regulerende heffingen met een direct milieueffect wel past binnen de bestuurs-overeenkomst, want daarbij speelt ook de concurrentiepositie. De Europese harmonisatie is buitengewoon belangrijk. Hij was blij met de nuanceringen die de staatssecretaris heeft aangebracht. Hij was het eens met het gestelde over de stok achter de deur. De registratie van het verbruik is van groot belang, maar er moet ook sprake zijn van een terugkoppeling naar de telers. Dan krijgen zij ook meer inzicht in het verbruik.

De heer **Feenstra** (PvdA) was het eens met het gestelde over het effectief middelenpakket, via de omslag naar een neen-tenzijbenadering. Hij vroeg nog eens aandacht voor de handhaving met betrekking tot de achterblijvers om incidenten te voorkomen. De vervolgbeleidsnota moet zo snel mogelijk naar de Kamer, want dan kunnen de diverse betrokkenen daar direct op anticiperen.

De **staatssecretaris** gaf aan dat het verbruik van grondontsmettingsmiddelen niet stijgt. Het fungicidenverbruik is wel toegenomen. Daardoor is het totale verbruik gestegen. Het is echter belangrijk om dat onderscheid aan te brengen, want dan weet je ook waar de maatregelen moeten worden ingezet. Het masterplan fytoftora wordt nader bestudeerd om te bezien of aanvullende maatregelen nodig zijn. De integrale milieu-indicator, waar de Kamer om heeft gevraagd, wordt momenteel ontwikkeld. Dat gebeurt via een studie naar de bruikbaarheid

van bestaande systemen, onder andere het Zweedse. Voorts wordt in internationaal verband een indicator ontwikkeld. Daar wordt rekening meer gehouden. De milieumeetlat is een nuttig hulpmiddel voor de individuele ondernemer, maar het is de vraag of dat in het internationale traject ook het geval is. Daarom wordt daar vooralsnog niet voor gekozen, temeer niet omdat bij de meetlat meer wordt uitgegaan van modelmatige berekeningen en minder van feitelijke meetgegevens. Wel zegde de staatssecretaris toe dat de ontwikkelingen met betrekking tot de milieumeetlat nader in de beschouwingen worden betrokken. Als over een tijdje mocht blijken dat de kwestie van de fungiciden niet beter gaat, krijgt de Kamer daar een brief over.

Bij het onderzoek, samen met VROM en Financiën, naar het instrument van de regulerende heffingen wordt ook gekeken naar de concurrentiepositie van de land- en tuinbouw en de mogelijkheid van het illegaal gebruik van de middelen. Als daar duidelijkheid over is, dan wordt bekeken of dit instrument alsnog wordt ingezet, maar dan is het al 2000. Het past in ieder geval binnen de huidige bestuursovereenkomst.

De voorzitter van de commissie,
Ter Veer

De griffier van de commissie,
Van Overbeeke